
Demokrasinin Liberal ve Radikal Yorumları

Bünyamin Bezci*

Giriş

Demokrasi en temelde halkın iradesini halkın yönetiminde hakim kılmaktır. Fakat yönetimde halkın iradesini hakim kılmanın bir çok yolu ve yöntemi vardır. Bu usuller, demokrasinin liberal ve radikal yorumları üst başlığında, iki farklı bağlamda ele alınabilir. Demokrasinin radikal yorumu aslında daha otantik (sahici) olan yorumudur. Amacı, yönetenlerle yönetilenleri özdeş kılmaktır. Fakat halk ile yönetenler arasında tam bir özdeşlik aramak, ulaşılamaz bir amaç olarak gerçekte ütöpik kalmaya mahkumdur. Buna rağmen özdeşlik, demokratik düşüncenin “conditio sine qua non”udur (Neumann, 1988;560). Liberal demokrasi ise, ondokuzuncu yüzyıl sonrası burjuvazinin özgürlük çabalarının ürünüdür. Demokrasinin liberal yorumu da halk egemenliği üzerine oturmaktadır. Fakat halk egemenliğini, modern ve karmaşık toplumlarda ancak kendi içinden seçtiği temsilcileri eliyle kullanabilir (Schmidt, 2001;67). Yani bu anlamda demokrasinin zorunlu olarak elitlere ihtiyacı vardır. Temsil zorunludur, zira devlet ancak temsil yoluyla form kazanabilmektedir (Motschenbacher, 2000;51).

Politikbilim literatüründe tekrar radikal demokrasi projesine dönüşün amacı ise, liberal demokrasinin açmazlarını demokrasi teorisine geri dönerek aşmaktır. Aslında demokratik gelenek birçok yoruma açıktır ve radikal demokrasi projesi öbür stratejilerden yalnızca biridir (Mouffe, 1994;196). Bu anlamda liberal demokrasinin demokratlaşması ile kastedilen temsilin halk egemenliğini karşılayan politik araçları sağlayamamasının yarattığı sorunları aşma çabasıdır. Demokrasinin temsili modelin işleyişi açısından elitlere özgü kılındığı, bu nedenle de gerçek içeriği olan halkın

* Dr. Muğla Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü

iradesinden uzaklaştığı düşünülmektedir (Habermas, 1992;80). Tarihsel olarak bakıldığında, radikal demokrasi projesinin ilk oluşumları Doğu Avrupa'nın sosyalist zamanlarına kadar uzatılabilirse de, tartışmaların başlamasındaki asıl etken sosyalist yönetimlerin doksanlı yılların başında sona ermesidir. Zira, doksanlı yıllarda sosyalizm'in çöküşüyle birlikte ayakta kalan liberal demokrasinin sorgulanması gündeme gelmiştir (Şaylan, 1998;71). Demokrasinin liberal yorumuna yöneltilen bu sorgulama yöntem olarak demokrasi teorisinin kökenlerine tekrar dönüşü kullanmıştır. Eski Yunan'da demokrasinin halk ile polis'in bütünlüğü bağlamında kavranışının, liberal demokrasinin bugün yaşadığı meşruiyet krizini aşmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir. Mouffe, radikal demokrasi projesi ile amaçlananın modernitenin demokratik projesini tekrar izlemek ve derinleştirmek olduğunu savunmaktadır (Mouffe, 1994;196).

Diğer taraftan yerleşik temsili demokrasilerin modernlik yorgunu olmadığı, asıl sorunun modern kurum ve kavramların geliştirilerek, temsil mekanizmalarını günün gereklerine uyumlandırma çabası olduğu iddia edilebilir. Bu bağlamda çalışmanın konusunu demokrasinin liberal/temsili ve radikal/katılımcı yorumları arasındaki anlayış farklılıkları oluşturmaktadır. Bu çalışmada demokrasinin meşruluk sorununu irdelerken öncelikle temsil krizinden liberaller ve radikallerin ne anladığını ortaya koymaya çalışacağız. Sonrasında da soruna radikaller tarafından getirilen iki çözüm önerisini, yani politik katılımın artırılması ve siyasal etki eşitliğinin sağlanması, tartışılacaktır. Fakat bu sorunu ele almadan önce radikallerin ve liberallerin politik olanı nasıl ele aldıklarını anlaşılır kılınmalıdır. Bu nedenle ilk başlık, politik olanın niteliğiyle ilgilidir.

Politik Olanı Anlamlandırma Farklılıkları

Radikal demokrasi, politik olanı liberallerin anlamlandığı gibi uzlaşma temeline dayanarak tanımlamaya çalışmaz. Çatışmaya dayalı bir politik tanımına sahip olan radikal demokrasi için, farklılıkların tanınması da olağan bir olgudur. Oysa liberal demokrasinin asıl gayesi farkı vurgulamaktan ziyade, toplumsal farklılıkları bir üst kimlik içinde uzlaştırmaktır. Radikal demokratlar, her uzlaşmanın aslında kalıcı olmayan bir hegemonyanın sonucu olduğunu ve daima bir dışlama üzerine kurulduğunu iddia etmektedir (Mouffe, 2002;109). Liberaller ise, vatandaşlık kavramı çevresinde toplumsal farklılıkları görmezden gelmeyi ve ulus-devlette uzlaşmayı hedeflemişlerdir. Diğer taraftan Kantyen toplumdan ve doğadan özerk birey, liberal uzlaşmanın asıl aktörüdür (Gray, 2003;114).

Toplum sözleşmesi kavramı üzerine inşa edilen siyaset anlayışı, uzlaşmacı yaklaşımın modern zamanlardaki başlangıcını oluşturmaktadır. Bu anlamda toplum sözleşmesi üzerine inşa edilen uzlaşma, liberal düşüncede soyut ve tarafsız devlet kavramlaştırmasına yol açmıştır. Toplumun bir arada güven ve düzen içinde yaşamasının sağlanması koşuluyla Leviathan'a devredilen egemenlik, Locke'la birlikte bireyin mülkiyet hakkının korunması çerçevesinde daha daraltılınca, adalet,

güvenlik ve dış ilişkiler alanlarında sınırlanmış minimal devlet anlayışına ulaşmak zor olmamıştır. Kamusal alanın devletle sınırlandırıldığı liberal teoride, aslında politik de olabildiğine daraltılmış ve kamusal alanla sınırlandırılmıştır. Liberallerin ana kaygısı, bireyin devletten özgürlüğünü sağlamak olduğundan, devletin ve dolayısıyla politik kamusal alanın sınırlandırılması da doğaldır. Bu bakımdan toplum sözleşmesi ile kurulan politika, devletle sınırlandırıldığında politik yaşama katılımın artırılmasının da çok anlamı kalmamaktadır.

Çatışmacı yaklaşım ise, siyasetin tam da kendisinin bir çatışma olduğundan hareket etmektedir. Çatışma, sonunda varılan uzlaşma ise durağanlığa yol açmamaktadır. Yeni çatışmaların başlangıcını oluşturmaktadır. Böylesi bir dinamik süreç, siyasetin de kendisidir. Bu anlamda önemli olan uygun müzakere şekillerini bulabilmektir (Mouffe, 2002;88).

Çatışmacı yaklaşım göre katılım özgürlüğün tezahürüdür. Eski Yunan'a yapılan göndermeler, polis'in politik yaşamına katılan bireyin özgür vatandaş olduğu düşüncesiyle örtüşmektedir. Bu anlamda özgürlük aynı zamanda siyasal sorunları belirleme iktidarındır. Sartori'nin tabiriyle birşeye katılmadır. Oysa Sartori'ye göre birşeye katılmak için de birşeyden özgür olmak gereklidir. Çatışmacı yaklaşıma inananlar Eski Yunan'ı yanlış değerlendirmektedirler. Eski Yunan'da bugünkü anlamda güçlü devlet olmadığından katılma özgürlük olarak algılanabilirdi. Ölçeğin küçük olması da buna müsaitti. Ancak günümüz güçlü devletlerine karşı özgürlük "bir şeyden özgürlüktür" ve devletler böyle güçlü kaldıkça özgürlük daima bir şeyden özgürlük olarak kalacaktır (Sartori, 1996;123).

Liberaller devleti tarafsız ve herkese eşit mesafede durabilen olarak tanımlarlarken, aslında uzlaşma sahibi saydıkları toplumdaki farklı kimlikleri de tanınamama yanlısıdır. Liberal düşüncede farklılıklar, özel alana ait sayılmış ve vatandaşlık statüsü içinde eritilmiştir (Kadıoğlu, 2002;261). Radikaller ise, marksizmin tanımladığı egemen sınıfların hakimiyet aygıtı olan devleti, veri olarak kabul etmektedirler. Böylece devlete atfedilen taraflılık, aslında toplumsal farklılıkların varlığını kabule dayanmaktadır. Farklı kimliklerin tanınması ise, çatışmacı yaklaşımın doğal uzantısı sayılabilir.

Liberal demokrasilerde kamu kurumlarının gayr-i şahsiliği esas olduğundan, yurttaşlar, devletin kendilerine eşit mesafede davranması ve kamusal alanın yansızlığı karşılığında etnik, dinsel, kültürel vb. kimliklerinden vazgeçerler. Bu anlamda sivil toplumun, bireylerin farklı ve değişken kimliklerinin taşıyıcıları olarak karşılaştıkları bir alan olmasına karşılık, devlet/kamusal alan bu kimliklerin arınma alanıdır. Devletin tüm yurttaşlara eşit mesafede davranması söyleminin ardında, bu kimliksizleştirme süreci ve dolayısıyla da evrensel yurttaşlık anlayışı bulunmaktadır (Üstel, 1999;79-80). Bu anlamda liberal kamusal alan, katılımcıların farklılıklarını bir kenara bırakarak, aynı haklara sahip eşit kişiler olarak (daha doğrusu eşitlermiş gibi) ilişkiye girdikleri alandır. Liberaller, hukukun üstünlüğünü sağladığı hukuk önünde eşitlik ve sosyolojik anlamda fırsat eşitliğinin sağlanmış olmasını kamusal alanın

güvencesi sayarlar. Girilen ilişkide devletin yansızlığından dolayı farklılıkların da anlamı kalmamaktadır. Kamusal alan da, zaten devletle sınırlandırılmıştır. Bundan dolayı sivil toplum, çıkar amaçlı bir araya gelmiş grupların aktif olduğu, devletten ayrı bir alandır.

Radikal demokrasi ise, hukuksal eşitliği yeterli görmediğinden siyasal etki eşitliğinden bahsetmektedir. Bu nedenle bireylerin özgürlük anlayışı kamu politikalarının belirlenmesine aktif katılımını da içermektedir. Çatışmacı bir kültür üzerine inşa edilen radikal demokraside amaç, genişleyen kamusal alanın yarattığı olanaklardan bireyi yaralandırmasıdır. Bireylerin kamu politikalarının neler olduğunun belirlenmesinde ve yönlendirilmesinde söz hakkına sahip olmak için uğraşmaları gerekmektedir. İki yaklaşımın da önem atfettiği aktifliğin alanı tamamen farklıdır. Liberaller için bireyin aktifliği, aslında sivil alana özgü olarak görülürken, radikaller için bireyin aktifliği kamusal alanda politik katılım olarak gerçekleşmektedir.

Rousseau'nun düşüncelerinden etkilenen devrim sonrası Fransız jakobenizmi, yurttaşlığı alternatif kimliklere karşı, dominant kimlik olarak yerleştirmeye çalışmıştır. Yunan'dan başlayıp günümüze kadar geçen dönemde yurttaşlık aslında iki farklı biçimde algılanagelmiştir. Birincisi eğilim, yurttaşlığın görev, sorumluluk ve gururla kabul edilmiş yük olarak, hayatımızın çekirdeğini oluşturduğunu düşünür. Bu anlamda yurttaş, politik yaşamın da baş aktörüdür. İkinci eğilim, yurttaşlığın statü, yetki, hak olduğundan hareketle bireyin dışsal çerçevesini oluşturduğunu belirtir. Yurttaşın işi, özel alanına özgü işleri yapmanın ötesine geçmez. Bu bağlamda bireyin politik yaşama katılımı karar verenleri belirlemekten ibarettir (Sarıbay, 1998;68-69).

Liberal demokrasi, etnik özellikleri ve cinsiyet farklılıklarını hesaba katar, ancak bu özellikleri vatandaşlık nosyonunun temel hareket noktası haline getirmez. Katılım bir amaç olmaktan ziyade mutlu ve doyumlu bir yaşam için bir araç olarak tanımlanmaktadır. Bu anlamda yurttaşlık, sabun gibi özü homojen olan ve ayrıştırılınca sıvılaştıran, ancak tanecikler haline gelmeyen bir şeydir. Görünürdeki kimlik çeşitliliği ise, sabun köpüğü gibi yapay ve geçicidir (Kadıoğlu, 1996;131).

Radikal demokrasinin kimlik siyaseti çoğulculuk anlayışıyla da liberal demokrasiden ayrılır. Liberaller için farklılık çeşitliliktir. Farklılıkların ancak sivil alanda anlamı vardır. Kamusal alanı oluşturan devlet, farklılıkları gerçekte yokmuş gibi kabul eder. Radikaller ise, farklılığın politikanın belirleyici ögesi olduğunu kabul ederler. Ancak farklı olanın kendi sınırlarını tanımasını da şart koşmaktadır (Keyman, 2000;100-102). Ötekine karşı sorumluluk olarak kavramlaştırılan kimlik anlayışı, aynı zamanda farklılıkların ayrıcalık haline dönüştürülmemesini amaçlar (Sarıbay, 1998;26).

Demokratik Meşruiyet Sorunu

Demokrasinin modern versiyonunun en önemli niteliği temsili olmasıdır. Parlamentolar bir taraftan kitleyi politik sisteme tabii kılarken, diğer taraftan da halktan aldıkları destekle yürütmeyi sıkı bir şekilde kontrol edebilecek meşruiyete

sahip olmaktadırlar (Heidorn, 1982;60). Oysa temsili demokrasi, pratik politik hayatta halkın egemenliğiyle kastedilene her zaman karşılayamamaktadır. Bu nedenle radikal demokratlar bir meşruiyet krizinden bahsetmektedirler (Doğanay, 2003;25). Zira siyasal temsilin, halk adına ama, halk tarafından kullanılmaması sorunu kendi içinde taşımasının nedenidir. Bu nedenle temsil mekanizmasına yönelik eleştiriler, aslında demokrasinin meşruluğunun sorgulanması anlamına gelmektedir. Ancak radikaller demokratların sorunlaştırdığı konu, temsili demokrasinin varlığı değil, işlerliğidir. Bundan dolayı sorun temelde demokrasinin temsil niteliğinin daha da geliştirilmesi olarak görülmektedir. Bu bağlamda öncelikle temsili demokrasi ile ilgili sorunlar tartışılacak, sonrasında da radikal demokratların çözüm önerileri olan politik katılımın artırılması ve politik etki eşitliği kavramları sorgulanacaktır.

a. Temsili Demokrasi Sorunu

Demokratik meşruluğun dayanaklarından üçü temsili demokrasi ile yakından ilgilidir. Sartori bunları; sınırlı çoğunluk egemenliği, seçim usulleri, iktidarın temsil yoluyla devredilmesi olarak sınıflandırmaktadır (Sartori;1996; 32). Radikal ve liberal demokrasi teorisyenlerinin tartışmalarının çıkış noktasını bu bağlamda ele alabiliriz. Liberal demokrasiyi sorgulayan radikal demokrasi projesini geliştirenlerin, genelde sosyalist düşünce evrenine sahip olmaları tesadüfi değildir. Liberallerin açısından bakıldığında eski sosyalistler, sindiremedikleri reel dünyanın kaçınılmazlıklarını kurgusal bir sistem geliştirerek aşmaya çalışmaktadırlar. Bu anlamda radikal demokrasi teorisyenleri, demokrasiyi halen halkın doğrudan siyasal gücü kullanması olarak anlamlandırmaktadır. Sartori, bu düşünceye iki farklı bağlamda yanıt vermek için uğraş vermiştir.

Bunlardan ilki, makro demokrasi-mikro demokrasi ayrımıdır. Radikal demokratların idealleştirdikleri Eski Yunan'daki demokrasinin aslında küçük bir birime hitap etmesi, dolaysız demokrasinin işlerliğini sağlayabilmekteydi. Ancak modern demokrasilerin ölçeği, demokrasinin dolaysız yürütülmesini olanaklı kılamayacak kadar büyümüştür. Katılımcı demokrasi (radikal demokrasi) taraftarlarının yanılırları basit bir ölçek yanılırsıdır. Onlar olamaz olanı arzulamakta, kaçınılmaz olanı kabul etmemektedirler. Bu anlamda temsili demokrasinin krizi denilen olgu da bir meşruiyet sorunu değil, yönetilemezlik sorunudur. Modern toplumun karmaşık yapısının yol açtığı yönetilemezlik krizi, radikal demokratların daha fazla katılım istekleriyle aslında daha da karmaşıklaşacaktır. Kaldı ki, eski Yunan demokrasisi de aslında kadınları ve köleleri, yani toplumun çoğunluğunu, dışlayarak azınlık içinde işler kılınabilmişti. O kadar küçük bir site devletinde bile tam olarak uygulanamayan bir politik sisteme, günün modern ve büyük ölçekli demokrasilerde işlerlik kazandırmak zor görünmektedir.

Bu anlamda on sekizinci yüzyılda Rousseau'nun temsili demokrasiye yaklaşımı, radikal ve liberal düşünürlerde farklı yankı bulmuştur. Radikaller demokratlar, Rousseau'nun yaklaşımını kendi tezlerinin kanıtı olarak ileri sürmektedir. Onlara

göre Rousseau, demokrasinin temsili niteliğinin tehlikelerini görmekteydi. Tek olan toplumsal irade çoğunluk ve azınlık olarak ikiye bölünmekte ve aslında eski Kral'ın yerine seçilen azınlık, iktidara sahip olabilmekteydi. Nitekim çağının en demokratik yapılanmasına sahip İngiliz parlamentarizmi hakkında, "İngiliz halkının sadece oy verme özgürlüğü olduğundan, oy verilip temsilcilerinin "halk adına" iktidarı kullanmaya başlamaları ile tekrar "esir" konuma düştüğünü" (aktaran Şaylan, 1998;79) belirtmektedir. Bu anlamda radikal demokrasi taraftarları, sadece oy vererek demokratikliğin gerçekleşemeyeceğini düşünmektedirler. Halkın verilecek kararların kendisini ya da doğrultusunu belirleyecek farklı yapılanmalara gereksinim duyduğunu vurgulamışlardır. Politik yaşama katılım olanaklarının genişletilmesini amaçlamışlardır.

Sartori'ye göre ise Rousseau, seçimsiz temsil yerine (ondan daha gelişmiş bir kavram olarak) temsilsiz seçimi koymuştur. Rousseau, halkın iktidarı devretmemesinden yanaydı. Ancak bu çözüm makro demokrasiler için pratik karşılığı olmayan bir çözümdür (Sartori, 1996;31). Dahl'a göre Rousseau, demokrasiyi mümkün olan bir şey olarak tanımlayamamıştır. Tanımlanan sistemde ancak, Tanrılardan oluşan bir halk olsaydı kendini mükemmel biçimde yönetebilirdi. Politik temsil, başka biçimlerde çözümsüz olan soruna getirilen açık bir çözümdür (Dahl, 1996;286-287).

Bu nedenle demokrasinin makro ölçek dahilinde işlerliğini sağlayabilmek için temsili nitelik kaçınılmazdır. Bu bağlamda liberal demokrasinin en sağlam tezi olan "kaçınılmazlık olarak temsili demokrasi" zorunluluğu, radikal demokratlar tarafından daha çok halkın daha iyi temsil edileceği ve siyasal güce etki edebileceği artı mekanizmalar geliştirmek yönünde eleştirilebilmiştir.

Sartori, demokrasiyi olan ve olması gerekeni içeren anlamlarını barındırır şekilde tanımlamaya çalışmıştır. Ona göre demokrasi, "idealleri ile gerçeği arasındaki karşılıklı etkileşimden doğar ve bunlar tarafından şekillenir" (Sartori, 1996;9). Dahl ise, gerçek dünyadaki demokrasileri teorik içeriğine pek de sadık kalmayan poliarsiler olarak adlandırmaktadır. Buna rağmen Dahl, radikal demokratlar gibi büyük politik sistemlerde de katılma ve demokratik kontrol imkanlarını genişleten yeni bir demokrasi biçiminin arayışı için de olma amacını onaylamaktadır (Dahl, 1996;292). Ancak Liberal demokratlarla radikal demokratlar arasındaki anlaşmazlık, bu amaca ulaşmak için kullanılan araçlarda yoğunlaşmaktadır. Liberaller, radikallerin geliştirdikleri katılımın artırılması ve siyasal etki eşitliğinin sağlanması amacıyla atılan somut adımları sorgulamaktadırlar.

Tekrar konunun başında belirttiğimiz demokratik düzenin dayanaklarına dönersek, ilk olarak sınırlı çoğunluk ilkesini ele almak gerekecek. Liberaller toplumda oydaşmanın sağlanmasının güçlüğünden yola çıkarak çoğunluk ilkesinin kabulünün zorunluluğuna hükmetmişlerdir. Dahl daha da ileri giderek çoğunluğun yönetme hakkına sahip olmasını, sadece zorunlu değil, aynı zamanda yeterli koşul

olarak değerlendirmektedir (Dahl, 1996;169). Dahl'ın "güçlü anlamıyla çoğunluk yönetimi" olarak adlandırdığı sistemin gerçeklik kazanabilmesi için belli şartların yerine gelmesi gerekmektedir. Dahl, bu şartları şöyle sıralamıştır;

a) Bir ülkenin insanları siyasal tutumlarında ne kadar türdeş ise, azınlığa zarar verecek politikaları destekleme ihtimali o kadar zayıftır.

b) Siyasal azınlık, yarının çoğunluğu olacağına inanıyorsa aslında çoğunluk yönetimi onlar için kabul edilebilir olacaktır.

c) Azınlıklar, çoğunluk yönetiminin kendi yaşam tarzlarına dokunmayacağına inanırsalar çoğunluk yönetimi destekler (Dahl, 1996;203).

Dahl'a göre burada sayılan şartlar yerine getirilmediğinde gerçek bir demokratik çoğunluk yönetiminden bahsetmek olanaksızdır.

Sartori'ye göre ise, aslında sınırsız hak sahibi çoğunluk (salt çoğunluk) demokratik olarak da kabul edilebilir değildir (Sartori, 1996;25). Bundan dolayı azınlık haklarıyla sınırlandırılmış bir çoğunluk yönetimi, demokrasiye gerçek anlamını kazandırmaktadır. Liberal demokratlar, halkın tamamının iradesini yansıtan bir yapıyı mümkün görmediklerinden, çoğunluğun iradesine uymanın pratik zorunluluğu üzerinde durmuşlardır. Ancak bu çoğunluk, sadece bir sayısal değeri olmayan, karar vericileri seçtiğinden dolayı niteliksel işlevi de bulunan bir çoğunluk olmalıdır. Yani halk politik bilince sahip olarak oy verdiğinde, çoğunluğun yönetiminin rasyonelliğinden bahsedilebilir.

Radikal teori ile liberal teori arasında çoğunluğa atfedilen değer açısından belirgin ayrımlar olduğu söylenemez. Ancak radikallerin azınlığın siyasal sürece katılımı mekanizmalarını geliştirmeye çalıştıklarını söyleyebiliriz. Çünkü çoğunluğun her an politik manipülasyona açık yapısı ve azınlıkların haklarını görmezden gelici eğilimi, yani halkın kitleler olarak hareket etme tehlikesi sistemin zaafıdır. Radikal demokratlar için önemli olan, azınlıkların sadece varlıklarını devam ettirmesi değil, varlıklarını kamusal alanda ifade edebilmeleridir.

Doğrudan demokrasinin önem atfettiği bir kavram olarak "halkın iktidarı", Sartori'ye göre gerçekte eksik bir ifade tarzıdır. Çünkü kavram, bir sürecin başlangıcına işaret etmektedir. Kavram modern toplumlarda asıl anlamını kazandığında, "demokrasi, halkın halk üzerinde iktidaridir" şeklini almaktadır (Sartori, 1996;32). Halkın halk üzerindeki iktidarını gerçekleştirme araçları da seçimler ve temsil ilkesidir.

Ancak Sartori, çoğunluk kavramını, azınlık haklarını da korunması anlamında bir anayasal ilke saymaktadır. Aslında O da son kertede seçimlerdeki çoğunluğun bir nicelikten ibaret olduğunu ve azınlığın oyunun boşa giden oylar olduğunu belirtmiştir. Bu anlamda azınlık, çoğunluğun istencine boyun eğmek zorunda olanları anlatmaktadır (Sartori, 1996;146) Ancak seçim boyutunda düşünüldüğünde her çoğunluğun doğal olarak bir azınlıktan ibaret olduğu görülebilir. Modern dünyada

çoğunluk da seçim dönemi bir araya gelmiş yığınlardan oluşmaktadır. Yığınların yer değiştirmesi kimin çoğunluk kimin azınlık olduğunu da belirlemektedir. Dahl'a göre, her azınlığın çoğunluk olma yolları açık oldukça, seçim sonucu azınlığa düşenlerin çoğunluğun istencine tabii olmasında sakınca bulunmamaktadır.

Radikal demokratlar için ise, bu durum her an kötüye kullanılabilir bir hak olarak algılanmaktadır. Liberal demokratlar, çoğunluk ilkesine alternatif olarak geliştirilen çözüm önerilerinin demokratik açıdan gerçekte daha tehlikeli olduğunda ısrarlıdır.

Sartori'ye göre, seçimler sonuçları kötüye kullanılacak derecede önemli değildir. Çünkü seçimler, politikaları koymaktan çok, politikaları koyacak kimseleri saptarlar (Sartori, 1996;119). Halk sorunların kendilerini değil, sorunlar üzerinde karar verecek olanları belirlemektedir. Bu anlamda halkın verilen kararlar üzerinde etkileri seçimlerden sonra da aslında devam etmektedir. Seçilen ve tekrar seçilecek olan hiçbir iktidar, halkın eğilimlerini tamamen göz ardı edemez.

Demokrasiyi bir hükümet kurma yöntemi olarak özgürlük, eşitlik, çoğunluk, katılım ve adalet değerlerinden, yani "iyi politik toplum" kurulması amacıyla sıyrarak anlamlandıran Schumpeter'in (Köker, 1996;111) çizgisi liberaller ile radikallerin farklılığını belirgin şekilde ortaya koymaktadır. Radikal demokratlar için demokrasi, basitçe bir yönetim metodu olmanın ötesinde ve öncelikle, siyasi kararların meşruluğunu sağlayan değer yargılarını içeren bir kavramdır (Köker, 1996;113).

Sartori ise, inanç ve kanaatler ile eşitlik ve özgürlük gibi değerler üzerinde oluşan uzlaşının demokrasi için kolaylaştırıcı, ancak mutlak olarak gerekli koşul olmadığını belirtir. Buna karşın demokratik sistemin işleyiş yöntemine ilişkin uzlaşının varlığı ise vazgeçilmezdir. Ortaya çıkacak uyuşmazlıkları çözücü yöntem ise, çoğunluk kuralıdır. Çoğunluk kuralı üzerinde uzlaşma, demokrasinin gerçek sine qua non'dur. Sartori, siyasalar üzerinde uzlaşının oluşmadığı bir sistemin işleyemeyeceğini belirtir (Sartori, 1996;99-101). Sartori'nin görüşlerini tersten okuduğumuzda, liberal demokrasi teorisi çerçevesinde demokrasinin, değerlere ve rejime ilişkin sorunları zaten aşılmış durumdadır. Ancak değerle ilişkin oydaşmanın sağlanamadığı toplumlarla demokrasi, her an yok olma histerisi içinde zor da olsa işler.

Liberaller demokraside temsille kastedilenin temsil edenin, temsil edilenlerin iradesini mutlak anlamıyla yansıtmadığıdır. Yani seçilenler, seçmenlerin istekleri ile kendilerini doğrudan bağlı saymamaktadırlar. Gerçekten de temsil, vekalet kavramının ötesinde anlaşılması gereken bir kavramlaştırmadır. Liberaller aslında demokrasinin işlerliği için bu özelliğin gerekli koşul olduğunu düşünmektedirler. Zira halk her zaman kendi çıkarına olanı değerlendirebilecek rasyonelliğe sahip olmayabilir. Bu anlamda seçmenler, sadece hükümeti oluşturacak kişileri seçtiklerinden dolayı onların tarz-ı siyasetlerine de pek karışamayacaklardır. Liberal demokrasinin tanımı gereği parlamentolar, açık ve özgür müzakere süreçleri sonunda rasyonel karara ulaşan

politik kurumlardır. Bu anlamda parlamentarizmin ratio'su toplum içinde dağılmış olan akli niteliklerin toplanıp, kamusal iradeye taşınmasıdır (Schmitt, 1996;44-46).

Oysa radikaller için demokrasideki sorunların neler olduğunu belirlemek dahil halkın iradesi çerçevesinde değerlendirilecek yetkiler toptan devredilemez niteliktedir. Bu nedenle halk vekillerini seçtikten sonra da onların icraatlarını denetler, sivil toplum örgütleri vasıtasıyla alternatif politik seçenekler hazırlar, hazırladıklarını kabul ettirmeye çalışır, ettiremediğinde protesto eder ve gücü yettiğinde vekillerine devrettiği yetkilerini geri ister. Politik yaşamda katılımın artırılması olarak özetlenebilecek benzeri politikalar demokrasinin temsili özelliğinin yetersizliği düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Liberaller için ise, reel politik gerçeklerle örtüşen tek sistem olan temsili demokrasinin, seçime ve sınırlı çoğunluk ilkesine dayanarak gerçekleştirilmesidir. Nitelikli liderlerin seçilmesi dolayısıyla, politik katılımın toplumsal olarak mümkün olan boyutu, sadece seçilenlerin ilişkilerinde yaşayacaktır.

b. Politik Katılım Sorunu

Radikal demokratlar, toplumsal grupların ve kollektif kimliklerin karar-alma süreçlerine katılımını gerçekleştirecek tarzda demokrasinin yeniden kurulmasını önermektedir. Liberal demokrasi ise, modern devletin denetiminin, asıl olarak hukukun üstünlüğünün sağlanmasıyla gerçekleşeceğine inanmaktadır. Aslında liberalizmin insan hak ve özgürlüklerini kavrayışı da negatif özgürlük çerçevesini pek aşmamaktadır. Bu anlamda, liberalizmin yalnızca devlet için projesi vardır, toplum için projesi yoktur (Berzeg, 1996;23). Liberalizmin amacı, devletin iktidarının oluşum ve kullanım biçimini kurallara bağlamak suretiyle, siyasi özgürlüğü güvence altına alırken, diğer taraftan, herkes için geçerli olmak üzere özgürlüğün sınırlarını çizerek, bireylere hukuk güvenliğini sağlamaktır (Erdoğan, 1996;30). Hukuk devleti ilkesiyle anlatılmak istenen, siyasal özgürlüğün devlete karşı negatif bir hak olarak elde edilmesidir. Liberallere göre, hukuku sadece güncel geçerliği olan yasalar oluşturamaz. Liberal demokratlar iyi yasa-kötü yasa ayırımını yaparlar. Hukuk, Rousseau'dan bu yana ancak genel irade ile değiştirilebilecek bir üst kavram olarak düşünülmüştür.

Habermas ise, demokratik yönetimin sadece hukukun üstünlüğü yoluyla devleti denetlemesini yeterli görmemektedir. Aynı zamanda, alttan denetimi sağlayan ve karar-alma süreçlerine katılımı gerçekleştirecek bir kamusal iletişim mekanının da varlığını gerekli koşul olarak öne sürmektedir (Keyman, 2000;130).

Radikal demokrasi-liberal demokrasi arasındaki tartışmalar irdelendiğinde, tartışmaların liberaller açısından kilit kavramlarının başında "gerekli koşul-yeterli koşul" ayırımının geldiği fark edilebilir. Liberaller, demokrasi için "gerekli koşulları" sayarken, radikallerin bu koşullara itirazları oluşmamaktadır. Ne zaman ki, liberaller saydıkları bazı koşulların demokrasi için aynı zamanda "yeterli koşul" olduğunu öne sürerlerse, anlaşmazlık noktaları açığa çıkmaktadır. Çünkü radikaller için liberallerin yeterli saydığı temsili demokrasi, hukuk önünde eşitlik ilkesi ve çoğunluk ilkeleri

Liberal Düşünce

demokratik bir yönetim için tatmin edici değildir. Liberaller ise, demokrasi için yeterli koşuldan bahsederken radikallerin önerilerini sorgulamakta ve bu önerileri amaçsal açıdan yerinde bulmakla birlikte, amaca ulaşacak yöntem ve araçların imkansız olduğunu kanıtlamaya çalışmaktadır. Örneğin katılımın artırılması temsili demokrasinin daha demokratik kılınması için elbette şarttır. Fakat, modern zamanların makro demokrasileri, matematiksel olarak böyle bir ideali gerçekleştirmeyi olanaksız kılar.

Habermas'ın eleştirisi de Sartori tarafından bu çerçevede anlaşılmış ve getirilen eleştirinin gerçekleştirilme yöntemleri irdelenerek, Habermas gibi düşünen katılımcı demokrasi taftarlarının tezleri aşılmaya çalışılmıştır. Sartori, karar-alma süreçlerine katılımın öncelikle metodunu sorgulamaktadır. Sartori iki aksiyomdan hareket ederek karar-alma kuramını geliştirmiştir.

1- Bütün grup kararlarında ve ortak kararlarda iç maliyetler bulunmaktadır. Yani kararın, karar verenlerin kendileri için maliyetlerine karar-verme maliyeti denilmektedir.

2- Bütün ortaklaştırılmış kararlar dış tehlikeler içerirler. Yani, kararları dışarıdan kabul edenler için tehlikeler taşırlar (Sartori, 1996;235-236).

Sartori'ye göre, karar verenlerin sayısı arttıkça karar-verme maliyeti artarken, dış tehlikeler azalmaktadır. Karar verenler karara ortak olduklarından, dış risklere de ortak olmaktadır. Karar verenler ve karara muhatap olanlar arasındaki bu ters orantı şekle döküldüğünde, doğal olarak bir noktada kesişmektedir. Sartori bu noktayı karar verenlerin sayısı açısından optimum nokta olarak görmektedir. Geliştirilen kurama, "karar organının kurulma yöntemi" ve "kararların verilmesinde uyulması gereken kurallar" da bağımsız değişkenler olarak katıldığında, karar-verme maliyetlerinin ve dış risklerin olabildiği en düşük noktanın (optimum noktası) bulunabileceği tasarlanmaktadır.¹ Sartori'nin amacı kararları, "ortaklaştırılmış kararlar", yani, kim tarafından alınırsa alınsın herkese uygulanan kararlar, seviyesine ulaştırırken, kararların dış risklerini azaltmaktır. Bu model çerçevesinde kullanılan üç değişken, politik sistemin niteliğiyle ilgili üç farklı sonuca yol açmaktadır.

Eğer sondan başlarsak, ilk değişken olarak ele aldığımız kararların verilmesinde uyulması gereken kurallar, yani, karar-verme usul ve ilkeleri, karar-verme maliyetinin düşürülmesi ile ilgili araçsal nitelik taşımaktadır. Kararların oy birliği ya da oyçokluğu ile alınması, karar alırken izlenecek usuller, karar-verme maliyetleri ile ilgilidir. Sartori, karar-verme maliyetlerini azaltacak sistemin oyçokluğu olduğunu belirtmeden edemez. Nitelikli çoğunluk, salt çoğunluk ve basit çoğunluğa dayanarak

¹ Sartori'nin matematikleştirilmeye daha elverişli olan iktisat biliminde bile kesin olarak hesaplanamayan "optimum noktasını", siyaset biliminde hesaplanabileceğini tabi ki iddia etmek doğru değildir. Bu nedenle Sartori'nin modeli yalnızca düşünme yetkisini basitleştiren bir araç olarak tasarladığı düşünülebilir.

kararların verilmesi demokrasinin kaçınılmazlarından. Oybirliği metodu ise ancak küçük gruplara özgü karar-alma metodu olabilir. Küçük grupların –komisyonların- kararları oybirliği ile alması bu grupların demokratik yollarla seçilmeleri halinde, kararların etkinliğini -uygulanabilirliğini- ya da dış risklerin azalmasını garanti eder. Liberal teoride seçim, karar veren nitelikli temsilcilerin seçimi olduğundan ve alınan kararlarda devlet tanım gereği tarafsız olabildiğinden endişeye mahal yoktur. Aslında liberal teorinin elitist teorilerle bağlantı noktasını da, bu küçük komitelerine yüklediği olumlu anlam oluşturmaktadır. Liberaller politik liderlerin zirvelerde aldıkları kararları, politik temsil açısından hiç de sakat olarak değerlendirmeyeceklerdir. Dahası parti içi demokrasi ya da sendikal demokrasi gibi radikallerin önem verdiği konulara, devletin dışında özel alana özgü örgütlenmeler olarak baktıklarından, politik olanın sınırlarını bir yöntem olarak oralara kadar genişletmek niyetinde değillerdir.

Karar organının kurulması yöntemi irdelendiğinde, Sartori, alınan kararları seçilmiş karar organlarıyla alınmasının dış riskleri azalttığına inanır. Karar-alma sürecine seçim yoluyla katılan toplum açısından, alınan kararın riski de daha az olacaktır. Seçim yoluyla karar organını belirlemenin yöntemi temsili demokrasidir. Sartori'ye göre, elbette temsil edenlerin yaptıkları, temsil edilenlerin yapacaklarının yerine olduğu düşüncesi isabetli değildir. Örneğin, temsilcilerin seçimi yoluyla tercihte bulunmak, yasaları bizim yaptığımız anlamına gelmemektedir (Sartori, 1996;348). Ancak böylesi bir sistemi günümüz büyük ölçekli demokratik düzenlerinde kurmak zaten mümkün değildir. Bu nedenle seçimlerin amacının karar verenleri seçmekle sınırlandırılması politik gerçeklikle daha uyşmaktadır.

Karar sürecinin tıkanmadan, dış risklerin azaltılması asıl olarak karar organının kuruluş yöntemiyle bağlantılıdır. Sartori'ye göre, karar organının kuruluşu, bu anlamda karar-alma usullerinden daha önemlidir (Sartori, 1996;242). Karar organının küçük bir temsilciler grubuna indirilmesiyle karar-alma usulleri etkinleştiği doğrudur. Nitekim temsilci sayısının büyüklüğü karşısında karar maliyetleri ve dış riskler artmaktadır. Örneğin federal sistemlerde, federe devletlerin meclislerine de seçilen temsilcilerin karar alma maliyetlerini artırdığı söylenebilir. Ayrıca sayısal olarak artan karar alma organlarında sağlıklı müzakere olanağı da oluşamaz. Bu anlamda alınan kararların topluma maliyeti yüksek ve bu kararlardan dolayı olumsuz etkileneceklerin fazla olması olasıdır. Her şeye rağmen temelde önemli olan karar organının nasıl kurulduğudur. Zira ancak seçimle gelen karar organları politik sistemin meşruiyetini ve halkın bütünleşmesini sağlayabilmektedir (Durgun, 1999;25-35).

Karar alanların sayısının az olması, diğer iki koşulun da yani, karar organlarının seçilmişlerden oluşması ve karar alma usullerinin etkinleştirilmesinin gerek şartıdır. Tek başına düşünüldüğünde, karar verenlerin sayısının artması dış risklerin en son noktada sifıra ulaşmasına sebep olmaktadır. Fakat toplumundaki her bireyin katıldığı bir karar alma süreci modern toplumlar için artık mümkün değildir. Buna rağmen radikal demokrasi teorisyenlerini de cezbeden bu eğilimdir. Yani alınan kararlara ne kadar çok kişi, ne kadar çok mekanizmayı kullanarak müdahale edebilirse kararın

Liberal Düşünce

muhatapları için taşıdığı risk o kadar azalmış olacaktır. Liberal demokratlar ise, radikallerin politik katılımı sağlama amacıyla ortaya attıkları tezlerin uygulanamazlığını kanıtlamaya çalışmaktadır.

Radikaller ve liberaller arasında varolan tartışma, derinliğine inildiğinde demokratik sistemin rasyonelliği (işlerliği) ile meşruluğu arasındaki bağlantıların kurulma yöntemine göre şekil almaktadır. Liberal demokratların amacı işleyebilen (yönetilebilen) bir demokrasi teorisi oluşturmaktadır. Oysa sorgulayıcı/radikal demokrasi kendine pratik arayan bir kuram değildir (Keyman, 2000;137). Radikal demokrasi kuramı, liberal demokrasiyi sorgulayarak, sistemin mantığını ve hareket tarzını aydınlatmaya çalışmaktadır. Sartori'nin ve Dahl'ın çabaları ise, aslında radikallerin baştan kabullendikleri kurgusal olma savına dayanarak, yönetebilen bir sistem oluşturmaktır. Meşruiyeti tartışmalı da olsa olabilecek tek seçenek de onlara göre liberal demokrasidir.

Bu bağlamda Sartori, politik katılımın artırılmasını boş çabalar olarak görmektedir. Rasyonelliğin gereği, küçük komitelerin etkin olarak aldıkları kararların ortaklaştırılmış kararlar haline getirilmesidir. Aslında zaten bu küçük komitelerde karar-alma süreçlerine katılımın olanakları daha da artmaktadır. Nitekim Sartori de, liberal demokrasinin mikro ölçekte katılımı dışlamadığını, ancak sorunun demokrasilerde ölçeğin büyümesinden dolayı politik katılımın imkansız hale gelmesi olduğunu belirtmektedir (Sartori, 1996;125). Makro demokrasilerde katılımın artırılmasının en uç noktasını, tekniğin gelişmesiyle birlikte referandum oluşturabilir. Ancak böylesi karmaşık yapılanmaların olduğu bir toplumda, halkın bilgi sahibi olarak bilinçli tercih yapacağını öngörmek mümkün olmamaktadır. Tabi ki, radikal demokrasi teorisyenlerinin referandumlu bir demokrasi taraftarı oldukları iddia edilemez. Ancak Sartori'nin yaptığı katılımın en uç halinde ne olacağını göstererek, radikal teorinin somutlaşması halinde de hayırlara vesile olmayacağını anlatmaya çalışmaktadır. En nihayetinde halkta oluşan kanaatlerin sadece halktan kaynaklandığı iddia edilemez, gerçekte oluşturulan kanaatler halkın içinden geçer ve bazen de değişikliğe uğrar (Sartori, 1996;135-136).

Sartori'nin karar-alma sürecini incelerken ulaştığı sonuç, -küçük komitelerin daha etkin karar aldıkları- doğal olarak liberalizm ile Mosca, Michels ve Pareto'nun elitist teorileri arasında bağlantı olduğunu düşünmeye sevk etmektedir. Ancak gerek Dahl gerekse Sartori bu bağlantının olmadığını açıklamaya çalışmıştır. Dahl'a göre, azınlık tahakkümü teorileri, aslında insan yaşamı ile ilgili bir gerçeğin çarpıtılmış yansımasıdır (Dahl, 1996;345). Sartori ise, elitist teorilere çok da sert yaklaşmamaktadır. Mosca, Michels ve Pareto'nun yaklaşımlarını gerçekçi yaklaşımlar olarak değerlendirmekte ve gerçekçi bir algılama ile demokratik inanç arasında bir çelişki görmemektedir (Sartori, 1996;50). Bu anlamda elitist teorisyenlerin demokrasi düşmanı olarak algılanmasına karşı çıkmaktadır. Ona göre faşistler için teorik altyapı oluşturan Mosca, gerçekte asla faşist olmamıştır. Aslında Mosca elitizmi, sadece önlenemez bir zorunluluk olarak ele almıştır. Sartori'ye göre, aslında demokrasiye karşı olan

gerçekçilerle, gerçekliği reddeden demokratlar arasındaki ayrım temelsizdir. (Sartori, 1996;52) İkisi de varolanı yanlış algılamaktadır. Sartori gerçekçiliğin temelini deneycilikte bulmaktadır. Sorunların nasıl çözüleceğini araştıran deneyci demokrasi, doğal olarak gerçekçidir. Mahçupyan'ın "demokratlık" (Mahçupyan, 1997;163-170) olarak tanımladığı tavrın temelini ise rasyonalizmde bulmaktayız. Bu anlamda özgün örnekler kurgulamaya ve kesin çözümler bulmaya meraklı akılcı demokrasi ise, gerçekçiliğe karşı eğilimlidir. Sartori, tarihsel olarak gerçekçi -deneyci demokrasiye- Anglo-Sakson demokrasisini, kurgusal -akılcı demokrasiye- Fransız demokrasisini örnek vermektedir. Sartori gayretinin akılcı ve deneyci yaklaşımları birbiriyle uzlaştırmak olduğunu iddia etmektedir. Ancak son kertede akılcı bir kurgulama olan radikal demokrasinin ulaştıklarını olanaklı olarak algılamamaktadır. Bu bağlamda politik yaşama katılan aktörlerin sayıca artmasının "yönetilemezlik krizine" yol açacağını belirtmektedir.

Radikal demokrasi ile liberal demokrasinin yaşadığı krize yaklaşımlarının farklılığının bir başka açıdan görünüşü de burada saklıdır. Liberallere göre varolan demokrasinin krizi, bir "yönetilemezlik krizidir", oysa radikaller varolan demokrasinin krizini, "meşruluk krizi" olarak değerlendirmektedir. Aşılması gereken krizler farklılaşınca sunulan çözüm önerileri de doğal olarak farklı olmaktadır. Bu anlamda radikal demokratlar için katılımın artırılması, demokratik meşruluğun sağlanması için zorunlu koşul olarak algılanırken, liberal demokratlar katılımın artırılmasının yönetilebilir bir demokrasiyi engelleyeceğini ısrarla savunmaktadır.

c. Siyasal Etki Eşitliği Sorunu

Radikal demokratlar, devletin sivil toplum tarafından alttan denetimini sivil toplum örgütleri aracılığıyla başarmayı amaçlamaktadırlar. Liberaller için karar alanların, seçilmiş olmaları şartıyla, küçük bir grup olmasında sakınca yoktur, hatta öyle de olması gerekir. Zorunluluklar zaten karar-alma süreçlerinin böylesine daraltılmasını dayatmaktadır.

Ancak radikaller, sivil toplum örgütlerinin müdahalesine açık bir devlet tasarımıyla da yetinmemişlerdir. Devletin sivil toplum örgütleri karşısındaki doğal üstünlüğünden yola çıkarak, devlete farklı çıkarlar etrafında kümelenmiş sivil toplum örgütlerine politik yaşamda etkili olabilme şansı yaratma görevini yüklemiştir. Sivil toplum örgütlerinin önündeki engeller hem mali hem de yasal olabilir. Devlet her iki engeli de kaldırmak zorundadır. Devletin aynı zamanda kendisini de sivil toplum örgütlerinin etkisine açması gerekmektedir. Devletin sivil toplum örgütlerinin talepleri karşısındaki umursamaz tutumu, demokrasinin meşruiyetini baştan sorgulamasına neden olmaktadır. Karar alınan konuların da, sivil toplumun etkisine açılması radikal demokrasinin bir başka gereğidir. Dahası sivil toplum örgütlerinin karar alınması gereken konuları belirleyebilecek güce sahip olması gerekmektedir.

Liberaller için ise, siyasal etki eşitliği sadece sonuçlarda eşitlik anlamını taşımaz. Liberaller için asıl olan şartlarda eşitliktir. Yani bireylere eşit ele geçirme veya eşit

başlangıç olanağının tanındığı fırsat eşitliğidir. Aslında toplumda eşitsiz görünümeler daima varolacaktır. Adaletin gereği de doğal olarak eşit olmayana, eşit muamelesi yapmamaktır. Sonuçlar açısından değerlendirildiğinde, liberaller ancak hukuk önünde eşitliğe önem atfetmektedirler. Liberallerin tavrı, eşit olmayanın “eşitmiş” gibi algılanmasıdır.

Klasik liberal anlayışına göre, eşitlik demokrasinin, özgürlük ise liberalizmin getirisidir. Özgürlük eşitliğin gerek koşuludur. Özgürlüğün olmadığı yerde, sessizlikle eşitlikten ya da liberallerin sıkça kullandıkları gibi yoksunlukta eşitlikten başka bir şey oluşmaz. Gerçekte liberal demokratlar için eşitlik, özgürlüğün sadece kolaylaştırıcı bir koşuludur. Eşitliğin olduğu her koşulda, özgürlüğün var olacağını öngöremeyiz. Sartori’ye göre, diktatörce bir devlet herkesi oy kullanmaya zorunlu bırakabilir. Bu anlamda oy kullanmada eşit olanların özgür oldukları söylenemez (Sartori, 1996;387).

Özgürlük kavramının eşitliğin koşulu olduğunun vurgulanması boşuna değildir. Sartori’ye göre varolan bütün özgürlüklerin gerek koşulu, “bir şeyden, özgürlüktür.” Siyasal özgürlük olarak kavramlaştırdığı, güçlü devlet karşısında bireyin bir şeyi yapmasının engellenmemesi ve niyetlendiğini yapmaya gücü yetmesi, diğer özgürlüklerin de vazgeçilmez koşuludur (Sartori, 1996;328-330). Sartori’nin kuramı gereği “bir şeye” özgürlüğünü elde edebilmek için “bir şeyden” özgürlük gereklidir. Bu anlamda “bir şeye katılma”, “bir şeyden” özgürlük var olduğunda gerçekleşebilir. Özgürlüğü politik katılma olarak ele alanlar, Sartori’ye göre yanılmaktadırlar (Sartori, 1996;330). Oysa radikal demokratlar için Eski Yunan’da bireyin site yönetimine katılmasında olduğu gibi, politik yaşama katılım, özgürlüğünün tezahürüdür. Sartori ise, totaliter diktatörlüklerdeki artan katılmanın, siyasal özgürlük temeline dayanmadığını vurgulayarak, politik katılımın özgürlük için anlamının abartılmaması gereğine inanmaktadır. Nitekim liberal demokraside karşı çıkılamaz olan aslında özgürlük uğruna halk egemenliğine/halkın eşitliğine sınırlar konulmasıdır (Mouffe, 2002;16).

Sartori’ye göre siyasal özgürlüğün gerçek garantisi liberalizmdir. Hukukun üstünlüğü ve insan hak ve özgürlüklerinin tanındığı hukuk devleti, özgürlüğün koruyucusudur. Liberal demokrasinin kavramlaştırdığı hukukun üstünlüğü ilkesi ile garanti altına alınan siyasal özgürlük ve siyasal özgürlüğün gerekli koşulu olarak varolması zorunlu olan eşitlik, negatif haklardır. Diğer taraftan siyasal etki-eşitliği gibi pozitif haklara da kapalı olduğu iddia edilemeyen liberal demokrasi, herşeye rağmen pozitif hakların temelinde de negatif hakları görmektedir. Nitekim özgürlük bir şey yapabilme iktidarı olarak algılandığında, güçlü olanın iktidarına başlangıçta boyun eğilmiş olunur. Çünkü güçlü olanın siyasal etkisi doğal olarak daha güçlü olur. Liberal özgürlük ile sağlanmak istenen ise, tam da bu güçlü olandan korunma alanının yaratılmasıdır. Liberalizm, güçlü olana karşı özgürlük mücadelesidir. Ancak dokunulmaz bir özgürlük alanı olmadan bu mücadelenin başarılması mümkün değildir.

SONUÇ

Liberal demokrasi anlayışı toplumsal, etnik ya da cinsel farklılıkların özel alana ait olduğunu düşünmektedir. Politik alan ise, uzlaşma üzerinde şekillenmektedir. Radikal demokrasi anlayışı ise, tam da bu farklılıklardan yola çıkarak politik alanı tanımlamaktadır. Bu anlamda farklılıklar politik alanın dinamosunu oluşturmaktadır. Bundan dolayı da politik alan aslında bir çatışma/müzakere/sorgulama alanıdır. Radikal demokrasi için politik olarak önemli olan da bu çatışmayı düzenlemektir.

Liberal demokrasi için modern demokrasinin en önemli ölçütü temsili olmasıdır. Zira karmaşıklaşan toplumsal yapıda doğrudan demokrasinin gerçekleşme olanağı kalmamıştır. Radikal demokratlar ise, modern dünyada temsili demokrasinin temsil yeteneğini yitirdiğini ve bu nedenle bir meşruiyet krizi içinde olduğunu iddia etmektedir. Bu bağlamda halkın egemenliğini mümkün kılmak için yeni yolların aranması gerekmektedir. Radikal demokratlar için bu yollar, politik katılımın artırılması ve siyasal etki eşitliğinin sağlanmasıdır. Liberal demokrasi ise, sorunu modern ve karmaşık politik dünyanın yönetilemezlik krizi olarak görmektedir. Bu nedenle radikallerin önerilerini rasyonel olarak kurgulanmış, fakat pratik politik hayat açısından karşılığı olmayan öneriler olarak görmektedirler.

KAYNAKÇA

- BERZEG, Kazım, “Neden Liberalizm”, Liberal Düşünce Dergisi, Sayı:1, 1996.
- DAHL, Robert A., Demokrasi ve Eleştirileri, (çev. Levent Köker), Yetkin Yay., Ankara, 1996.
- DOĞANAY, Ülkü, Demokratik Usuller Üzerine Yeniden Düşünmek, İmge Yay., Ankara, 2003.
- DURGUN, Şenol, Batı Demokrasilerinde ve Türkiye’de Parlamenter Yapılar ve Parlamenter Temsil Gücü, Nobel Yay., Ankara, 1999.
- ERDOĞAN, Mustafa, “Niçin Liberalizm”, Liberal Düşünce Dergisi, Sayı:1, 1996.
- GRAY, John, Liberalizmin İki Yüzü, Dost Yay., Ankara, 2000.
- HABERMAS, Jürgen, Rasyonel Bir Topluma Doğru, (çev. A. Çiğdem, M. Küçük), Vadi Yay., Ankara, 1992.
- KADIOĞLU, Ayşe, “Kamusal Alan ile Özel Alanın Yeniden Eklemlenmesi: Demokratik Vatandaşlık”, Diyalog Dergisi, Sayı: 1, 1996.
- KADIOĞLU, Ayşe, “Türkiye’de Vatandaşlık ve Bireyselleşme: İradenin Akıl Karşısındaki Zaferi”, Liberalizm, Devlet, Hegemonya, (der. Fuat Keyman), Everest Yay., İstanbul, 2002.

KEYMAN, Fuat, Türkiye ve Radikal Demokrasi-Geç Modern Zamanlarda Siyaset ve Demokratik Yönetim, Alfa Yay., İstanbul, 2000.

KÖKER, Levent, "Radikal Demokrasi", Diyalog Dergisi, Sayı:1, 1996.

MAHÇUPYAN, Etyen, İdeolojiler ve Modernite, Patika Yay., İstanbul, 1997.

MOTSCHENBACHER, Alfons, Katechon oder Grossinquisitor? : Eine Studie zu Inhalt und Struktur der politischen Theologie Carl Schmitts, Tectum Verlag, Marburg, 2000.

MOUFFE, Chantal, "Radikal Demokrasi: Modern Mi, Postmodern Mi?", Modernite Versus Postmodernite, (der. Mehmet Küçük), Vadi Yay., Ankara, 1994.

MOUFFE, Chantal, Demokratik Paradoks, Epos Yay., Ankara, 2002.

NEUMANN, Volker, "Die Wirklichkeit im Lichte der Idee", Complexio Oppositorum: Über Carl Schmitt, Helmut Quaritsch (Hrsg.), Duncker und Humblot Verlag, Berlin, 1988.

SARIBAY, Ali Yaşar, Siyaset, Demokrasi ve Kimlik, Asa Yay., Bursa, 1998.

SARTORI, Giovanni, Demokrasi Teorisine Geri Dönüş, (çev. Tunçer Karamustafaoğlu, Mehmet Turhan), Yetkin Yay., Ankara, 1996.

SCHMİDT, Manfred G., Demokrasi Kuramlarına Giriş, (çev. M. Emin Köktaş), Vadi Yay., Ankara, 2001.

SCHMİTT, Carl, Die geistesgeschichtliche Lage des heutigen Parlamentarismus, Duncker und Humblot Verlag, Berlin, 1996.

ŞAYLAN, Gencay, Demokrasi, TODAİE yay., Ankara, 1998.

ÜSTEL, Füsün, Demokrasi ve Yurttaşlık, Dost Yay., Ankara, 1999.